

Bc. Veronika Ušáková: Proměny profilu profesní identity školního psychologa za posledních deset let. Diplomová práce.

Oponentský posudek.

Studentka Veronika Ušáková se ve své práci rozhodla kvantitativně i kvalitativně prozkoumat práci školních psychologů a sledovat její vývoj v několika dimenzích. Zabývá se posunem v práci školních psychologů za posledních deset let, zkoumá vývoj povahy práce školního psychologa v kontextu jeho profesní zkušenosti, charakterizuje typické klienty, role, zakázky a vztahy školních psychologů a následně je ještě koreluje s významným faktorem uvědomované nedůvěry ve škole. Tato data jsou interpretována kvantitativně a následně jsou podpořena rozhovory se třemi psychology s rozdílným množstvím zkušeností.

Téma je originální a postaveno na dobrých základech. Zdá se, že bylo dobře promyšleno, studentka se orientuje v dané problematice, nastudovala dostupnou českou literaturu včetně několika relevantních studentských prací. Věnovala zřejmě dostatek času promyšlení postupu, což jí umožnilo se na výzkum dobře připravit a postupovat systematicky. Výsledek pak působí logicky: před samotným svým výzkumem udělala předrozhovory a seznámila se s původním výzkumem tohoto tématu realizovaným před deseti lety, aby na něj navázala a zároveň jej doplnila vlastním šetřením. Po realizaci vlastního dotazníkového šetření si je však vědoma, že kvantitativně zpracovaná data je pro úplnost třeba podpořit kvalitativními rozhovory, a tak nám umožňuje vytvořit si ucelený obrázek dané problematiky.

Teoretickou část považuji za přiměřenou a velmi dobře zpracovanou. Text mapuje teoreticky na základě české i zahraniční literatury historický vývoj školní psychologie, systém poskytování poradenských služeb, profesi a profesní identitu školního psychologa v několika kontextech. Líbí se mi, že přestože samo téma by mohlo vést k obsáhlé a zmatené teorii, **Veronika Ušáková dokázala vytáhnout a zprostředkovat čtenáři to nejpodstatnější velmi srozumitelnou a logickou formou.** Teoretická část je úměrná formátu práce a prezentovaná fakta jsou relevantní tématu práce.

V praktické části pak leží podstata studie. Veronika Ušáková vhodně zvolila kombinaci formy kvantitativního šetření a polostrukturovaných rozhovorů se třemi školními psychology. Přinesla však velké množství dat, ve kterých není úplně snadné se zorientovat, přestože jsou správně a přehledně řazena – viz dále. Metodologicky bylo postupováno správně, a pokud mne v průběhu napadaly nějaké metodologické otázky či připomínky, vždy mi byly v textu zodpovězeny, což chápu jako příznak dobrého zpracování. Dále k metodologii: Kvalitativní část – interpretace rozhovorů měla pro mne spíše doplňující charakter, rozhovory neprošly detailnější analýzou, avšak kvantifikovaná data doplnily velmi dobře a výstižně. Rozhovory mi pomohly velké množství dat lépe „strávit“ a usadit. **Celkově byla metodologie zvolena vhodně a dobře zvládnuta teoreticky i prakticky.**

Výzkumné otázky byly formulovány od počátku zcela konkrétně a přehledně a ve stejném duchu se nesly odpovědi na ně. Text je dobře členěn, jen autorka pracovala se čtyřmi velkými tématy a do hry vstupuje spousta proměnných a záběr výzkumných otázek je velmi široký, není tedy zcela jednoduché se zorientovat, přestože každá kapitola je uzavírána podrobným shrnutím toho nejpodstatnějšího. Toto je však obecný příznak studentské diplomové práce, kde se autor snaží prezentovat všechna / či maximum zjištěných dat. Uvítala bych, pokud by v budoucnu z práce vznikl

třeba časopisecký článek, který by se necítil povinován prezentací maxima a nabídl by to nejzajímavější / nejpodstatnější.

Pro mne osobně bylo nejzajímavější zmapování posunu v posledních deseti letech a zcela nejvíce mne zaujala část věnována rozdílům v povaze práce, rolích a vztazích školních psychologů na základě délky jejich praxe. Je úžasné sledovat v datech i v rozhovorech, jak se proměňuje oceňovaná povaha jejich práce směrem k pestrosti, flexibilitě a systémovosti. Jak s rostoucí zkušeností školní psycholog „vrůstá“ do školy: jeho práce se prohlubuje, je v užším kontaktu s učitelským sborem (místo se ani nebrání sám učit), dále mediuje, ale požívá více důvěry, stává se „Dědem Vševedem“ s více osobními vztahy na mnoha rovinách, který však ve stejném okamžiku ví, že si musí hlídat hranice, že není všemocný (a odolává nereálným přáním okolí) a že je ve svém povolání stále jistým druhem „outsidera“ a pravděpodobně jím vždy trochu bude z povahy této profese (ale samozřejmě nevíme, jak by hovořili školní psychologové s více jak dvacetiletou praxí, těch však v našich končinách mnoho nemáme ☺).

Jak již jsem uvedla na začátku, autorka zjistila a zprostředkovala čtenáři data o množství faktorů provázejících profesi školního psychologa. Kromě částí věnovaných vývoji profese v čase a jednotlivce v čase, sleduje i četné konkrétní aspekty jejich práce (okolnosti vstupu do zaměstnání, typickou klientelu, vztahy s vedením i všemi ostatními zúčastněnými) a v poslední kapitole zkoumá vztahy mezi jednotlivými proměnnými a nedůvěrou ve škole pociťovanou jako komplikaci práce. Objevila se zde celá řada zajímavých korelací (například rozložení figur mediátor, Děd Vševed, zpovědník = více důvěry v prostředí X hasič – při nedůvěře). Klade si však otázku, co vše může ovlivňat pociťovanou nedůvěru (je to věc prostředí? Osobnosti člověka? Opravdu hodně podobné jsou příznaky důvěry s tím, co prožívají zkušení psychologové... avšak zkušení psychologové dle dat pociťují nedůvěru nejvíce...), to by mohlo být zajímavým zdrojem další diskuse (možná k prohlubování profese vede jak delší zkušenost tak prostředí důvěry, nevím...).

Autorka sleduje detailně všechny tyto proměny a dobře interpretuje s vědomím přítomných rozporů v profesi. **Analytické postupy použité v praktické části jsou adekvátní a přiměřeně hluboké.** Práci uzavírá vyčerpávající diskuse, kde se výsledky konfrontují se zpracováním tématu v převážně české literatuře. V diskusi se téma uzavírá a sebekpotvrzuje, diskuse již nepřináší v chápání práce žádné výrazné zvraty.

Vše je eticky ošetřeno a dobře reflektováno, formálně je diplomová práce v pořádku, graficky srozumitelná, bez pravopisných chyb, je ucelená, rozsah zpracovaného materiálu je nadprůměrný, literatura je dostačující a poctivě citována. Navrhované hodnocení je známkou výborně.

Možné otázky pro obhajobu:

V této chvíli, kdy máte tolik detailních informací o povaze práce školního psychologa a o jejím vývoji, na co si myslíte, že by měl být kladen důraz při přípravě na tuto profesi (pregraduální či postgraduální), co by dle Vás školní psychologové nejvíce potřebovali? (výcviky ve vedení rozhovoru, motivační rozhovory, nácvik mediování či „diplomacie“ apod?)

Co v tomto rozsáhlém tématu Vám bylo osobně nejbližší a co Vás nejvíce překvapilo?

V Praze 9.6.2013

PhDr. Mgr. Veronika Pavlas Martanová Ph.D.